

Den Norske Turistforenings innspill til statsbudsjettet for 2024

Generell innledning

Den Norske Turistforening er Norges største og eldste friluftsforskningsorganisasjon. Vi har 320 000 medlemmer og det legges ned over 1 million timer frivillig innsats hvert år i DNT. Den Norske Turistforening forvalter også over 22 000 km stier og over 550 hytter.

God tilgang til friluftsliv for hele befolkningen krever god tilgang til natur og grøntarealer – og en sterk allemannsrett. Den Norske Turistforening mener Regjeringen i statsbudsjettet 2024 må investere i en fortsatt sterk allemannsrett og lage et budsjett som fullt ut tar innover seg naturkrisen.

Den norske allemannsretten er en viktig del av vår kulturarv og et gode for samfunnet og for den enkelte. Allemannsretten er grunnlaget for hvordan vi beveger oss i naturen, og påvirker både det naturbaserte reiselivet og aktivitetsnivået i befolkningen. DNT opplever at allemannsretten er under press fra flere hold. Populære reisemål får en økt bruk det ofte ikke er tilrettelagt for. Samtidig setter nedbyggingen av natur både friluftsliv og økosystemer i fare.

Kunnskapen om friluftsliv og allemannsretten i befolkningen er fallende. Dette faller finner sted i takt med barns synkende utelek. Men friluftslivets posisjon i befolkningen er fortsatt sterk; i henhold til den siste levekårsundersøkelsen fra SSB er friluftsliv den aktiviteten flest mennesker sier de ønsker å delta i, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Det å gå tur er den vanligste aktiviteten i alle befolkningsgrupper, og det er enkelt å bli med. Tiltak som bedrer tilgangen og senker terskelen til friluftsliv er både viktige, lønnsomme og miljøvennlige folkehelseiltak og en sikring av norsk turtradisjon.

Den Norske Turistforening ønsker at flest mulig skal ha anledning til å oppleve det enkle friluftslivet. Men naturbasert reiseliv er ikke alltid enkelt og spredt. De siste årene har store turiststrømmer funnet veien til ikoniske turmål. Overturisme, dyre redningsaksjoner, mangelfull søppelhåndtering og naturslitasje gjør at det reises spørsmål om allemannsretten må vike. Hvilke turmål folk velger, er ofte styrt av anbefalinger i sosiale medier, uten at infrastrukturen nødvendigvis er på plass til å håndtere større besøk. Disse utfordringene kan komme raskt.

Verden står i dag både i en klima- og i en naturkrise. De siste toppmøtene i Egypt og Kanada har endt i ambisiøse mål som Norge har vært forkjemper for. En del skade har likevel skjedd, og klimaet vårt er endret.

Derfor inneholder også dette innspillet en rekke tiltak DNT mener vil styrke naturforvaltningen og hindre bit-for-bit nedbygging av norsk natur. Nok midler til naturen i statsbudsjettet handler om midler til bevaring og restaurering av natur og kunnskapsutvikling, men også om å gi kommunene nok ressurser til den fagkompetansen og innsatsen som kreves for å forvalte et økt ansvar for egen nærnatur.

Kombinasjonen av økt ferdsel og et villere og våtere vær, gjør tilretteleggingsarbeidet for friluftsliv dyrere og mer krevende. De mest utsatte pressområdene er steder som utgjør et lite mindretall av norske turmål, og det er viktig å finne konkrete løsninger for disse, uten at utfordringene der endrer vår felles mulighet til å drive enkelt, naturvennlig og rimelig friluftsliv. Frivilligheten skal være bunnplanken i det norske friluftslivet, men uten statlig investeringsvilje vil fundamentet forvitte.

Statsbudsjettet 2024 må inneholde kraftfulle tiltak så vi evner å sikre naturen samtidig som vi gjennomgår omstillingen til fornybarsamfunnet.

Tabell over forslag til total tildeling

KLD	1400	70	Frivillige miljøorganisasjoner	60 millioner
KLD	1420	21/31	Nasjonalt parkstillinger + miljøovervåkning/ miljødata	445 millioner
KLD	1420	32	Ny samlepost	300 millioner
KLD	1420	30	Statlig sikring av friluftsområder	50 millioner
KLD	1420	60	Tilskudd for å ivareta naturmangfold i kommuneplanlegging	5 millioner
KLD	1420	61	Ny tilskuddsordning: klimatilpasning av friluftslivet	4 millioner
KLD	1420	78	Ut.no	4,5 millioner
KLD	1420	78	Friluftslivsaktivitet	70 millioner
KLD	1420	78	Tiltak i statlig sikrede friluftsområder	40 millioner
KLD	1420	78	Forum for Natur og Friluftsliv (FNF)	15 millioner
KLD	1420	78	Nasjonale Turiststier	14 millioner
KLD	1420	81	Besøksforvaltning (Villreinfjella som verdiskaper)	9 millioner
KLD	KDD	KLD	Plankompetanse i kommunene	
KLD	KDD	KLD	Markaplaner	
KLD	KDD	KLD	Strandsonetiltak	
KLD		KLD	Revisjonsfond	
KLD		KLD	Friluftslivsforskning	4 millioner
HOD		JD	Ulykkesregister	
BFD	846	61	Nasjonal tilskuddsordning for inkludering av barn og unge	
HOD	714	79	Mobilisering mot ensomhet	37 millioner
HOD	714	79	Ny tilskuddsordning	
KMD			Økninger til kommunal planlegging	

Innspill til Klima- og miljødepartementets budsjett

Invester i allemannsretten

Den Norske Turistforenings innspill til statsbudsjettet 2024 foreslår en satsing på friluftslivet gjennom to satsinger; økt offentlig investering i allemannsretten – og økt budsjett til vern og ivaretagelse av naturen vår.

Kapittel 1420, post 21 og post 31 Stryket forvaltning av verneområder

Verneområdene innehar viktige verdier som må bevares og forvaltes i et langsiktig perspektiv. Samtidig opplever mange store verneområder økt trafikk og klimaendringer som gir nye utfordringer og setter allemannsretten under press. Nasjonalparkløftet som kom i årets statsbudsjett, er positivt, men det er fortsatt behov for å styrke innsatsen.

Modellen med lokal forvaltning av verneområdene, har bidratt til økte ressurser til tiltak i verneområder slik som skjøtsel, tilrettelegging og informasjon. Likevel er det et stort etterslep på arbeidet med forvaltningsplaner og besøksstrategier for verneområdene. Dette er planer som skal sikre at verneverdiene og opplevelsesverdiene tas vare på i et langt perspektiv.

Mange forvaltningsplaner er basert på et gammelt og utdatert kunnskapsgrunnlag. Tall fra Miljødirektoratet viser at kun 14 av våre store verneområder har forvaltningsplaner som er nyere enn 10 år, og 10 områder mangler fortsatt forvaltningsplan. Flere nasjonalparker mangler fortsatt besøksstrategier. Evalueringsrapporten for forvaltningsordningen for nasjonalparker og andre store verneområder peker på et stort behov for å følge opp og kontrollere tiltak som foretas i verneområdene. Rapporten peker også på at ressursene i verneområdestyrene er ulikt fordelt. Noen styrer har en svært stor arbeidsbyrde i form av stor saksmengde, noe som gjør det vanskelig å følge opp det langsiktige arbeidet med oppdaterte forvaltningsplaner og besøksstrategier. Miljødirektoratet anbefaler derfor 5-10 nye stillinger til utvalgte sekretariater.

DNT ber regjeringen:

- Øke bevilgningene med 15 millioner kroner for opprettelse av flere nasjonalparkstillinger og ferdigstilling av forvaltningsplaner og besøksstrategier

Kapittel 1420, Post 60 Tilskot for å ivareta naturmangfold i kommuneplanlegging

Se egen seksjon med tittel - **Utvikling av planverktøy og kompetanse for å hindre bit for bit nedbygging av norsk natur**

Kapittel 1420, Post 61 Klimatilpasning av friluftslivets infrastruktur

Sommeren 2022 mistet 11 mennesker livet i Nord-Italia etter at en isbre kollapset og utløste et skred over flere stier og turruter. Slike hendelser er noe vi vil kunne oppleve mer av fremover, også i Norge, og på steder som tidligere ikke har vært utsatt for det. For frivilligheten vil nødvendige klimatilpasningstiltak i mange tilfeller kreve spesialkompetanse i prosjektering og utføring, i tillegg til økte kostnader og behov for økt dugnadsinnsats.

Regjeringen har startet arbeidet med en NOU om Klimatilpasning. I meldingsarbeidet er det signalisert at det naturbaserte reiselivet vil ivaretas, dette må selvfølgelig også gjelde friluftslivets tilrettelegging av naturen. DNT ber om at de finansielle verktøyene som kommer på plass for å legge til rette for klimatilpasning utformes slik at de også gjelde tilskudd til klimatilpasning av friluftslivets infrastruktur så som stier, bruer og turveger. Et våtere klima og økt ferdsel, fører til slitasje og press på stier og turveger i norsk natur. Å beskytte naturen fra slitasje og lede folk langs trygge traséer som tåler ferdsel krever tyngre inngrep enn før – samtidig som søknads- og dokumentasjonskravene øker. Det er også en utfordring at mye av den statlige finansieringen av slike tiltak skjer gjennom spillemiddelordningen – en ordning som ikke er ment å dekke vedlikeholdsbehov og som ikke er egnet for raske tiltak basert på plutselig oppståtte behov. Reparasjon av bruer i fjellet, klopping av stadig våtere stier, omlegging av eldre, skredutsatte stier og remerkning av ruter og skilt er eksempel på denne typen tiltak.

Uten at tilretteleggingstiltakene dimensjoneres for klimaendringer og økt ferdsel, vil resultatet bli løsninger med kort holdbarhet. Her mener vi staten må være med å ta et større ansvar. Det kan ikke overlates til frivilligheten. Det er behov for en enkel, søkbar ordning med rullerende utbetaling gjennom året for både preventivt arbeid og reparasjon. Bevilgningene bør justeres i påfølgende år etter erfaringer med søknadsmengden.

DNT ber regjeringen:

- Etablere en tilskuddsordning på 4 millioner kroner i 2024 for klimatilpasning av friluftslivets infrastruktur.

Kapittel 1420, Post 78 Friluftaktivitet

I den gjeldende Handlingsplanen for Friluftsliv er det etablert mål om at flest mulig skal drive med friluftsliv, og stadfestet en prioritering av friluftsliv i nærmiljøet. I Hurdalsplattformen etablerer Regjeringen målet om å «*Leggje godt til rette for friluftsliv i byar og tettbygde område ved å bidra til skilting, merking og kartfesting av stiar, opparbeide turvegar og turruter og leggje til rette for betre universelt tilgjenge til turvegar og friluftsopplevingar*». I Handlingsplanen for fysisk aktivitet (2020-2029) er gå- og aktivitetsvennlige nærmiljøer et av hovedinnsatsområdene og det å utvikle flere nærnaturområder er skissert som et tiltak for å få til nettopp dette.

Friluftsliv er den aktiviteten med minst sosiale forskjeller og som folk flest vil drive med. I et folkehelseperspektiv er satsningen på økt friluftsliv i nærmiljø en viktig nøkkel for å skape bedre helse og livskvalitet i befolkningen. Det er et uttalt ønske om å redusere sosiale forskjeller og

friluftsliv er den aktiviteten med minst sosiale forskjeller i dag. Det er derfor viktig å øke midler til friluftslivsaktivitet for grupper som ikke er aktive i dag for å bidra til å senke de sosiale forskjellene. Naturens påvirkning på helse og sosiale relasjoner er godt kjent som en viktig helsefremmende faktor, men også som en nøkkel til god inkludering.

Inkludering i frivillige organisasjoner gir ikke bare god kunnskap, dugnad og deltakelse, men også viktige sosiale relasjoner som er døråpnere til forståelse og samfunnsdeltagelse.

Samtidig er målgruppene prioritert i ordningen innad like forskjellig som resten av befolkningen. Mange kan og bør rekrutteres inn i DNTs ordinære tilbud, mens enkelte grupper, som nyankomne flykninger, har behov for et eget tilbud i en fase hvor de ofte trenger grunnleggende friluftsoplæring og kunne kommunisere på eget språk i trygge omgivelser før det blir naturlig å melde seg på en organisert fjelltur, padletur eller tur med Barnas Turlag. Tilskuddsordningene bør derfor videreføres og gjerne styrkes for å i enda større grad bidra til at enda flere tar del i friluftslivet.

Departementet bør legge til rette for at midlene kan brukes til administrative ressurser og drift når målet er å nå spesifikke grupper i befolkningen. Rekrutteringen av nye miljøer og grupper krever at det jobbes over tid med å etablere tillit og helst med personer som har kjennskap til kulturelle barrierer og muligheter. Personlig invitasjon er den rekrutteringsformen som har fungert best for innvandrere, mens målgrupper som dem med funksjonsutfordringer trenger individuell tilpasning og betydelig koordinering for å rekruttere til et gruppetilbud. Erfaringer viser at arbeidet med å rekruttere nye grupper er vanskelig og skjørt som det utføres av frivillige alene, da det er langt mer ressurskrevende prosesser som må til for å få stablet tilbudet på beina og sikre drift og videreføring.

I en sammenslått ordning bør målene for aktiviteten i størst mulig grad være å stimulere til økt aktivitet i befolkningen, og i minst mulig grad snevres inn på smale målgrupper. Dette vil skape sterke og langvarige tilbud i regi av frivillig sektor. En del av tilskuddet bør tildeles de store landsdekkende friluftsansjonene som driver aktivitet lokalt basert på flerårige prosjektsøknader.

HOD Programkategori 10.80, Kunnskap og kompetanse, Post 780 Forskning KLD Kapittel 78, Post 21 Miljødata

DNT ber Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet øremerke en andel av forskningsmidlene under hhv 78.21 og 10.80 – 708 til forskning på friluftslivet og dets effekter på folkehelsen, friluftslivets endrede forutsetninger i et endret klima og tilstøtende tematikk.

Dette kan også være et ledd i satsingen på friluftslivets år 2025 og danne noe av det faglige grunnlaget til en ny friluftslivsmelding.

Kapittel 1420, Post 78 Tilrettelegging i statlig sikra friluftsområder og Kapittel 1420, Post 30 Statlig sikring/ oppkjøp av friluftsområder

God tilgang til friluftsliv for hele befolkningen krever god tilgang til natur for hele befolkningen. Miljøindikator 3.1.2 måler andel av befolkningen som har trygg tilgang til nærturterreng innen en avstand på 500 meter. Indikatoren har status som dårlig og med negativ utvikling. Budsjettet må både direkte og indirekte legge til rette for at denne indikatoren kan få en positiv utvikling. Dette må blant annet gjøres ved en betydelig økning i budsjettet til statlig sikring av nye områder, spesielt i arealpressede kystkommuner og til planmessig vedlikehold og tilrettelegging av slike områder.

Det har vært en markert økning i friluftslivsutøvelse under koronapandemien, som har gitt økt belastning og slitasje på naturen og økte behov for tilretteleggingstiltak. Et våtere klima gir også større behov for tiltak. Det er behov for en betydelig økning i tilskuddet. Midlene vil bl.a. bidra til tilrettelegging av turveger, etablering av turutgangspunkt, toaletter på utfartsområder og gjøre flere områder godt tilgjengelig for mennesker med funksjonsnedsettelse.

DNT ber regjeringen:

- Sette av 50 millioner til statlig sikring av friluftsområder
- Sette av 40 millioner til tiltak i statlig sikra friluftsområder

Kapittel 1420.78 UT.no – driftsstøtte til Norges nasjonale turportal

DNT drifter, i samarbeid med Statskog og Friluftsrådernes Landsforbund, turportalen UT.no. UT.no er en åpen, gratis portal der alle friluftslivsaktører som har relevant innhold kan publisere.

UT.no forenkler og tilgjengeliggjør naturen for et stort segment av befolkningen, og er et kostnadseffektivt verktøy for å nå målet om vedvarende høy og økende grad av friluftslivsaktivitet hos nordmenn. UT.no er også en tilrettelegger for det nære friluftslivet folk kan oppleve uten reisetid, og bidrar til å gi turideer og senke terskelen for hyppig aktivitet i naturen for også de som er mindre vant med å bruke naturen som helse og rekreasjonsarena.

Lett tilgjengelig turinformasjon senker terskelen for å komme seg ut, særlig for de med lite turerfaring. Skal man nå bredt ut til befolkningen i dag, ikke minst til yngre grupper, er digitale kommunikasjonskanaler stadig viktigere. I 2020 opplevde UT.no en trafikkvekst på 70%. Denne trafikkveksten var ekstraordinær, men har fortsatt med ytterligere 10% vekst i 2021, og 5% økning i 2022 relativt til 2021. UT.no opplever også en økende interesse blant mulige samarbeidspartnere og i 2021 inngått to nye innholdspartneravtaler. En avtale med Miljødirektoratet og Statsforvalteren Innlandet om naturvern og ferdsel i nasjonalparker og verneområder, og en avtale med Riksantikvaren om formidling og økt synlighet av kulturminner. I 2022 ble det tilrettelagt for å sette på OBS-varslere for å informere om særlige hendelser som ras, bruer som mangler eller dyreliv som bør beskyttes. Den omfattende størrelsen på turportalen sammen med strategien om at UT.no skal være en gratis og åpen dugnad for hele friluftslivet i Norge stiller stadig større krav til drift og

brukerstøtte. UT.no har derfor et stadig økende behov for ressurser for å sikre god drift og god oppfølging av brukere og samarbeidspartnere.

Endring av folks friluftslivsvaner og digitale vaner krever ny informasjon og en oppdatert og brukervennlig innpakning. UT.no har opparbeidet seg en solid posisjon som den ledende turplanleggeren i Norge, men har mange områder som trenger utvikling. For at UT.no skal ha relevans over tid, må tjenesten kontinuerlig forbedres og videreutvikles. Viktige fokusområder er kvalitetssikring av innhold, forbedring av turplanleggingsverktøyene, forbedring av søkefunksjonen og videreutvikle digital besøksregistrering for å nevne noen store utviklingsprosjekter. Videreføring av den statlige støtten til UT.no vil bidra til å sikre drift og videreutvikling av en felles nasjonal turportal som er gratis og lett tilgjengelig for det norske folk.

DNT ber regjeringen:

- Øke støtten til UT.no til 4,5 millioner kroner for å romme satsingen beskrevet.

Kapittel 1420, Post 81 Besøksforvaltning på naturbaserte attraksjoner og turmål

Den offentlige tilskuddsordningen «Nasjonale turiststier» har satt populære turmål i stand til å håndtere et høyt antall besøkende, og samtidig ivareta naturverdiene. I reiselivsstrategien til Innovasjon Norge er det foreslått en utvidelse av ordningen til å omfatte en tilsvarende ordning for «Nasjonale ikoner».

«Nasjonale ikoner» er destinasjoner som ikke kan defineres som stier eller turruter, men som er viktige natur- og kulturbaserte attraksjoner og som spiller en stor regional eller nasjonal rolle i det norske friluftsliv- og reiselivstilbudet. En slik tilskuddsordning vil bidra til å ta vare på naturkvalitetene og håndtere besøkstrykket, uten at det ødelegger for allemannsretten på populære, naturbaserte attraksjoner som for eksempel Haukelandsstranda i Lofoten, Loenvatnet og Hoddevika – steder som har opplevd stort press de siste årene.

Gjennom styring av ferdsel, informasjon og en helhetlig forvaltning, mener vi det er mulig å legge til rette for gode besøksopplevelser, uten at naturens eller lokalmiljøets tåleevne overskrides. Mange steder vil utfordringer kunne løses gjennom kanalisering, eller ved å styre adkomsten for bil og buss i stedet for forbud og restriksjoner på ferdsel til fots. Det koster penger, men uten at det investeres mer fra det offentlige, vil allemannsretten fort forvitte. Av de overnevnte grunnene må også tilskuddsnivået på Nasjonale Turiststier opprettholdes.

Budsjettet må også inneholde midler til å følge opp satsinger fra NOU arbeidet med besøksforvaltning som leveres våren 2023.

DNT ber regjeringen:

- Videreføre ordningen med nasjonale turiststier og opprette en tilsvarende tilskuddsordning for nasjonale ikoner på 8 millioner kr.

Innspill til Justis- og beredskapsdepartementets budsjett, samt Helse og omsorgsdepartementets budsjett

Opprettelse av et nasjonalt ulykkesregister

DNT ønsker et felles nasjonalt ulykkesregister der hendelser registreres selv om de ikke medfører oppfølging og behandling i helsevesenet. Norges klatreforbund har allerede gode erfaringer med et slikt register. Forbundet har gjennom 30 år bygd opp et register som nå inneholder over 1700 rapporter om klatreulykker, noe som har gitt et uvurderlig datagrunnlag for opplæring, informasjon og forebyggende virksomhet.

Stadig flere driver med friluftsliv – også av den mer risikofylte typen. Den Norske Turistforening har lang erfaring som tilrettelegger for aktivitet, og ønsker å legge premissene for utviklingen av friluftslivet i takt med samfunnsutviklingen - på en trygg og sikker måte. DNT skal være en premissleverandør for både organisert og uorganisert ferdsel med kroppen som motor i alle naturområder. Et viktig arbeid i denne sammenheng er målrettet holdningsskapende og opplysende arbeid samt et kontinuerlig arbeid med læring og erfaringsoverføring mellom og på tvers av aktørene. Målet er å jobbe for et trygt og sikkert friluftsliv som over tid vil bidra til både å forebygge og redusere antall ulykker og nestenulykker.

Ferdsel og aktiviteter i naturen vil aldri bli risikofritt. Derimot vil kunnskap om omfanget av ulykkeshendelser (ulykker og nestenulykker) og mer kunnskap om utløsende årsaker bidra til et mer målrettet og forebyggende arbeid. Ifølge regjeringens handlingsplan for friluftsliv ble det i 2017 registrert totalt 11 286 ulykker i Norsk pasientregister under kategorien natur, hav, sjø og vann. Dette er kun ulykker som har medført oppfølging i helsevesenet. Vi antar at det både er mørketall, samt at ulykker/nestenulykker som ikke medførte personskade, men hvor det var et *skadepotensiale* ikke blir registrert. I forskningen foreligger det en antakelse om at nestenulykker som har tilsvarende karakteristikk som en alvorlig ulykke (også kalt HIPO nestenulykke (HIPO = high potensial for harm)), kan gi lærdom samt forebygge at en alvorlig ulykke med store konsekvenser oppstår (Haddock, 1999). Dette gjør at også nestenulykkene er av stor interesse i et lærings- og sikkerhetsperspektiv.

I regjeringens handlingsplan for friluftsliv står det "Ulykkestall og kunnskap om ulykkesforløp gir grunnlag for å drøfte mønstre og/eller fellesnevne knyttet til årsaksforhold ved ulike hendelser". En utfordring som begrenser denne muligheten for et kunnskapsbasert forebyggende arbeid i dag, er at det ikke eksisterer et nasjonalt ulykkesystem for ulykker og nestenulykker i friluftslivet. Et slikt system med tilhørende database vil muliggjøre systematisk kunnskap – og erfaringsbasert læring og forskningsbasert utvikling.

Opprettelsen av et ulykkesregister er avgjørende for at vi fullt ut skal kunne være en del av den nasjonale forvaltningen av sikkerhet i naturen. Vi må vite hvilke ulykker som oftest skjer, hvor folk

blir reddet og i hvilke situasjoner. I dag registreres kun hendelser med alvorlig og dødelig utfall – men situasjoner som gikk bra til slutt ikke registreres. Dette er en tydelig mangel.

DNT ber regjeringen

- Sette av midler til å utrede hvordan det kan opprettes et nasjonalt ulykkesregister eller gjøre vaskede data fra helseregister tilgjengelig for private initiativ

Innspill til Barne- og familiedepartementets budsjett

Kapittel 846, Post 61 Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge

Fritidserklæringen

Skal vi nå målet i Fritidserklæringen om at alle barn skal få mulighet til å delta på minst en organisert fritidsaktivitet sammen med andre barn, må flere fritidsaktivitetstilbydere bli hørt og invitert med i utarbeidelsen av gode tiltak. Ny-signeringen høsten 2022, viser at flere ønsker å bidra. Det er gledelig. Samtidig registrerer vi at prøveordningen med fritidskortet ser ut til å avsluttes, og at det i realiteten ikke er kommet opp gode nasjonale tiltak for å nå målet. Økt støtte til Tilskuddsordningen; *Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge*, bidrar i positiv retning, men løser ikke de store utfordringene organisasjonene står ovenfor i arbeidet med å få med flere barn og unge i sine aktiviteter. En tilskuddsordning bidrar til effektive og gode tiltak i en kortere periode, men det langsiktige og systematiske arbeidet får ikke nødvendigvis plass her.

DNT ber regjeringen:

Videreføre den styrkede satsingen på Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge, herunder støtte til organisasjoner som tilbyr ferie- og fritidsaktiviteter for målgruppen og støtte til utstyrssentraler.

- Justere hele eller deler av ordningen; *Nasjonal tilskuddsordning for å inkludere barn og unge* slik at universelle tilbud også faller innenfor ordningens virkeområde. Tilskudd bør gis direkte til fritidsaktivitetstilbyderne for at vi kan gjøre tilbud gratis eller så rimelige som mulig for alle.

Innspill til Helse- og omsorgsdepartementets budsjett

Et budsjett som anerkjenner friluftslivets folkehelsepotensial

Friluftslivet er en viktig bidragsyter til god helse og livskvalitet for stadig flere. Det er også nordmenns viktigste kilde til fysisk aktivitet, og den formen for mosjon flest kan tenke seg å gjøre mer av. Friluftsliv og særlig nærfriluftsliv er lett tilgjengelig, rimelig og krever lite utstyr. Stien er Norges mest brukte, og billigste idrettsanlegg, og organisert friluftslivsaktivitet driftes i stor grad av frivillige, og er dermed svært kostnadseffektive. Folkehelsepolitikken må styrkes på de områdene vi vet virker. Friluftslivsaktiviteter der folk bor gjør det.

Frivillig sektor ønsker å bidra til at flere innfrir anbefalingene knyttet til fysisk aktivitet og har en unik posisjon til å gjøre nettopp det. Både i kraft av at det å være frivillig bidrar til at en er mer fysisk aktiv, men også som en tilrettelegger for fysisk aktivitet. Det finnes i dag flere tilskuddsordninger frivillige organisasjoner kan søke på, utfordringen er imidlertid at de ofte er svært spisset på målgruppe, slik at gode universelle tiltak ikke vil innfri kravene i ordningene og dermed ikke få støtte. Målgruppen er alltid de mest utsatte, mens vi samtidig vet at de aller fleste er for lite aktive. Vi ønsker å nå alle, både utsatte grupper og befolkningen som helhet, men savner tilskuddsordninger for å gjøre nettopp det.

DNT ber regjeringen:

- Sørge for at satsingene som legges frem i den kommende folkehelsemeldingen følges opp av tilstrekkelige budsjettmidler, både over helsedepartementet og andre departements budsjett.
- Opprette en ny tilskuddsordning som er søkbar for frivillige organisasjoner på nasjonalt nivå med mål om å skape et mer aktivitetsvennlig samfunn og øke andelen fysisk aktive eller justere kriteriene innenfor eksisterende ordninger slik at de også favner befolkningen generelt

Kapittel 714 Folkehelse, post 79 Mobilisering mot ensomhet

Ensomhet er en stor folkehelseutfordring, og stadig flere har følt på ensomhet under, og nå etter pandemien. Dette gjelder særlig ungdom, personer som synes det er vanskelig å få husholdningens inntekter til å strekke til i det daglige, og de som opplever store aktivitetsbegrensninger på grunn av sine helseproblemer.

Å engasjere seg i frivilligheten har effekt og kan være en vaksine mot ensomhet. Man kan få ny kunnskap og nye venner i trygge omgivelser. Frivilligheten bidrar også til aktiviteter som samler folk. Om det er å bli med på en strikkekafe, idrettsaktivitet, kor eller på den lokale turgruppa. Frivilligheten ønsker å bidra, men trenger midler for å igangsette enda flere tiltak og invitere flere med inn i fellesskapet.

Nyere forskning (Sturm et. al 2020) viser at så lite som en 15 minutters gåtur i uka med variert rute og oppmerksomhet gir positiv effekt. Opphold i naturen kan eksempelvis redusere stress, angst og depresjoner, påvirke immunforsvaret, styrke hjertet og hjernen. Videre viser forskning fra King's College i London (Hammoud et. al, 2021) at følelsen av ensomhet faller markant når det er grønne områder i byene. Forskere samlet inn over 16 000 datapunkt fra 752 forsøkspersoner fra hele verden. Resultatene viste at selv når forsøkspersonene var alene, men kunne se trær, himmelen eller høre fugler, sank følelsen av ensomhet med 28 prosent. Når de følte seg sosialt inkludert, sank ensomheten med 21 prosent. Hvis de to tingene skjedde synkront, som for eksempel ved å gå tur i en park med en venn, ble den gunstige effekten forsterket med 18 prosent. Denne kunnskapen må tas på alvor når man skal planlegge for en bedre psykisk helse i befolkningen, spesielt i etterkant av en pandemi som har økt forekomsten av ensomhet og psykisk helseplager.

DNT ber regjeringen

- Doble posten fra 18,3 millioner til 37 millioner

Opprettelse av et nasjonalt ulykkesregister i samarbeid med justis- og beredskapsdepartementet

Se innspill til Justis- og beredskapsdepartementet.

Innspill til kommunal- og distriktsdepartementets budsjett 2024

Utvikling av planverktøy og kompetanse for å hindre bit for bit nedbygging av norsk natur

Bærekraftig arealbruk er en nøkkelfaktor for å bremse klimaendringer og å stanse tap av natur. Utviklingen går imidlertid i feil retning og nedbygging og oppstyking av norsk natur går i økende fart. Vi får stadig færre sammenhengende naturområder, og kun 44 prosent av Norge fastlandsareal regnes som inngrepsfri natur.

Av bebyggelse og infrastruktur som er bygget de siste ti årene er kun 1/5 prosent bygget innenfor allerede bebygd areal, mens 4/5 har bidratt til nedbygging av natur og landbruksareal. Dette gir naturtap, negativ klimaeffekt og gjør at det er stadig færre områder hvor vi kan oppleve urørt natur. Friluftslivets naturgrunnlag er på tilbakegang, både i fjellet, i strandsonen og i nærskogene.

En hovedutfordring er at kommunene har fått stadig større ansvar for miljø- og arealforvaltningen, uten å få tilsvarende verktøy, kompetanse og kapasitet til å ivareta ansvaret på en god måte. Manglende helhetlig planlegging, utdaterte planer og omfattende bruk av dispensasjoner og bit- for bit vedtak er resultat av dette. Gamle arealplaner legger mange steder til rette for utbygging av store og verdifulle naturområder, uten at dette har vært utredet eller tatt stilling til i nyere tid. Mange kommuner mangler også langsiktige utbyggingsgrenser mellom tettsteder og LNF-område, og mot marka og fjellområdene. Det er også en utfordring at virkningene kommunale vedtak har på klima og natur ikke synliggjøres eller er ukjente.

Natur- og klimakrisen vi står i krever en kursendring. For å sikre kommende generasjoner de samme mulighetene til gode naturopplevelser mener DNT at arbeidet med å hindre bit- for bit nedbygging av norsk natur må intensiveres. Dette mener vi best gjøres ved at kommunene gis myndighet innenfor klare nasjonale rammer, at regjeringen trapper opp satsing på plan- og miljøkompetanse i kommunene, implementering av areal- og naturregnskap og andre virkemidler som hindrer bit- for bit nedbygging av nærnatur, fjellområder og strandsonen.

Det er også behov for insentiver som gjør det mer attraktivt for den enkelte utbygger å gjenbruke og fortette innenfor allerede utbygde arealer framfor å bygge ned natur. Vi mener at det bør settes av midler til å utrede en generell form for naturavgift. Naturavgift er forslått av flere offentlige utvalg,

og kan gjøre at prosjekter med høye klima- og naturkostnader reduseres i omfang eller flyttes til lokaliteter med lavere klima- og naturkostnader.

DNT ber regjeringen om å styrke tildelingen av:

- Midler for å øke kommunenes ressurser og kompetanse på plan- og miljøområdet.
- Midler til å framskynde utvikling og implementering av metoder for natur- og arealregnskap.
- Midler til fylkene og kommunene for å utarbeide regionale eller interkommunale planer og fastsette fjellgrenser i fjellområder med stort press for utbygging.
- Midler til å etablere et revisjonsfond, som gir kommunene bistandsmidler til å oppdatere viktig planverk, samt revidere eller oppheve arealplaner med negative konsekvenser for klimagassutslipp og naturmangfold.